

Helsinki 19.12.2018

Avoin kirje kuntien tarkastuslautakunnille

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer on huolissaan kuntien valvontavelvollisuuden laiminlyönneistä, jotka koskevat yhteisillä verovaroilla kustannettavia palveluja.

Havaintoja valvontakäytännöstä

Kunnat ovat olleet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisessa haasteellisessa tilanteessa jo useita vuosia. Monet kunnat ovat kiihtyvällä tahdilla siirtäneet omaa sote-palvelujen sekä myös varhaiskasvatuspalvelujen tuotantoaan yksityisille yrityksille.

SuPerissa olemme tiiviisti seuranneet tätä muutosta. Liittoon kuuluu noin 90 000 jäsentä. Jäseniämme löytyy lähes jokaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen toimintayksiköstä.

Palvelutuotannon muutosten kasvun myötä yhteydenotot SuPeriin ovat voimakkaasti lisääntyneet. Yhteydenotot tulevat liiton jäseniltä sekä palveluja käyttäviltä asiakkailta ja heidän omailsiltaan. SuPerin asiantuntijat ovat ottaneet usein yhteyttä kuntien johtaviin viranhaltijoihin ongelmatilanteiden johdosta.

Olemme havainneet joidenkin kuntien viranhaltijoiden olevan täydellisen tietämättömiä omasta **valvontavelvollisuudestaan**. Joko viranhaltijat eivät ole tiedostaneet omaa velvollisuuttaan tai he ovat ulkoistaneet vastuunsa ja luottaneet siihen, että esimerkiksi yritysten omavalvontasuunnitelmat ja aluehallintovirastot hoitavat valvontatehtävän.

Kun kunnat siirtävät omassa tuotannossaan olevia, yhteisillä verorahoilla kustannettavia, palveluja yritysten tuotettavaksi joko kilpailutusten tai palvelusetelien kautta, se ei suinkaan vapauta kuntia valvomasta näiden palvelujen tuotantoa. Kuntien on myös useiden lakien velvoittamina puututtava palvelutuotannossa ilmeneviin epäkohtiin.

Valitettavasti tämä valvontavelvollisuus on laiminlyöty monissa kunnissa ja näiden laiminlyöntien vuoksi työntekijät ja monet palveluja tarvitsevat asiakkaat ovat joutuneet sopimuksia ja ohjeita noudattamattomien palveluntuottajien armoille. Näistä laiminlyönneistä aiheutuu kunnille myös merkittävät taloudelliset menetykset, koska kunnat eivät välttämättä saa sitä palvelua, mitä sopimuksia tehtäessä on ollut tarkoitus saada.



Lainsäädännöstä

Perustuslain 19 § velvoittaa julkista valtaa turvaamaan riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Valtion on huolehdittava riittävästä sote-palveluja koskevasta lainsäädännöstä sekä osallistuttava omalta osaltaan sote-sektorin palvelujen rahoittamiseen.

Kunnat vastaavat riittävien palveluiden järjestämisestä alueen asukkaille. Se merkitsee myös velvollisuutta taloudellisten resurssien ohjaamiseen siten, että riittävät sote-palvelut voidaan toteuttaa. Julkisella vallalla on myös velvollisuus seurata ja valvoa, että perustuslain tarkoittamat oikeudet toteutuvat käytännössä. Tämä merkitsee myös valvontavelvollisuutta kunnille.

Kuntalain 8 §:n mukaisesti kunta voi järjestää sille laissa säädetty tehtävät itse tai sopia järjestämistä vastuun siirtämisestä toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle. Lakisääteisessä yhteistoiminnassa järjestämistä vastuu on kunnan puolesta toisella kunnalla tai kuntayhtymällä ja tämä myös vastaa järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden: 1) yhdenvertaisesta saatavuudesta; 2) tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä; 3) tuottamistavasta; 4) tuottamisen valvonnasta ja 5) viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Kunta vastaa tehtävien rahoituksesta, vaikka järjestämistä vastuu on siirretty toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle.

Kunnan on varattava talousarvioon riittävät määrärahat lakisääteisten sote-palvelujen tuottamiseen. Muutoin se on laiminlyönyt laissa säädetyn yleisen järjestämistä velvollisuutensa. Liian pienten määrärahojen varaaminen ei oikeuta kuntaa kieltäytymään palveluiden järjestämisestä, vaan palvelut tulee järjestää kunnassa kuntalaisten tarpeita vastaaviksi. Kunta ei voi paeta tätä vastuutaan myöskään niin, että se siirtää palvelujen tuotannon yksityisten yritysten vastuulle.

Kunnalla on lisäksi vastuu toimintansa lainmukaisuuden ja asianmukaisuuden seurannasta ja valvonnasta. Epäkohtiin tulee puuttua viipymättä, ja valvonnan on oltava tehokasta.

Yhteistyöterveisin

Silja Paavola
puheenjohtaja
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Liitteet: Tarkastuslista



Tarkastuslista ostettavien sote- ja vaka-palvelujen valvontaan

SuPer esittää kuntien tarkastuslautakuntien käytettäväksi ja eteenpäin välitettäväksi ulkoistetun palvelutuotannon tarkastuslistaa:

- Onko kunnissa hankintaosaamista ja miten tämä varmistetaan?
- Toimiiko ostettavien palvelujen valvontaprosessi?
- Käydäänkö valvontaprosessia läpi vuosittain?
- Pyydetäänkö epäkohdista ja tarkastuksista raportteja nähtäväksi?
- Kuka pyytää ja miten näihin reagoidaan?
- Toteutuuko kunnassa palveluiden laadun mittaaminen ja yhdenvertaiset palvelut kuntalaisille riippumatta siitä mikä taho tuottaa palvelut?
- Onko kunnassa sovittu, mitä menetelmiä käytetään laadun valvonnassa?
- Tehdäänkö toimintayksikköihin tarkastuksia oma-aloitteisesti vai vasta mahdollisten ilmoitusten perusteella?
- Miten tarkastus toteutetaan?
- Kyselläänkö kirjallisesti vai suullisesti?
- Kuullaanko tarkastuksissa toimintayksikön edustajista muita kuin johtavassa asemassa olevia työntekijöitä?
- Miten kunta varmistaa saatujen tietojen oikeellisuuden?
- Miten kunta toimii, mikäli tarkastuksessa annetaan tarkoituksellisesti virheellisiä ja harhaanjohtavia tietoja?
- Millaisia sanktioita kunta käyttää väärää tietoa antavia toimintayksiköitä vastaan?
- Onko virheellisistä ilmoituksista tehty rikosilmoituksia asiakirjan väärentämisestä (Rikoslaki 33 luku 1§) tai väärän tiedon antamisesta viranomaiselle (Rikoslaki 16 luku 8§)?
- Millaisia sanktioita kunnassa on käytetty niitä viranhaltijoita kohtaan, jotka laiminlyövät valvontavelvollisuutensa?
- Onko valvontalautakunta puoltanut vastuuvapautta viranhaltijoille, jotka laiminlyövät valvontavelvollisuutensa?
- Onko valvontavelvollisuutensa laiminlyöneille kuntien viranhaltijoille aiheutunut laiminlyönneistä taloudellisia sanktioita?
- Ovatko kunnan sanktiot riittävät, jotta näillä olisi merkitystä sopimusrikkomuksissa?
- Onko viranomaisyhteistyö kunnan ja aluehallintoviraston välillä riittäväällä tasolla?
- Miten varmistetaan kuntalaisten verovarojen tehokas käyttö/kohdennus kuntalaisten perusoikeuksien toteuttamiseksi?
- Seurataanko kunnassa yksityisten palveluntuottajien henkilöstön koulutustasoa ja ammattitaitoa?
- Seurataanko kunnassa sitä, vastaako henkilöstön koulutustaso luvassa määriteltyä?